

טוב התורה

ברית הערבות // ראש הכולל, הרב זכריה טובי שליט"א

בפרשתנו, פרשת נצבים, מופיעה ברית נוספת שנכרתה בין הקב"ה ובין ישראל, כפי שנאמר (דברים כט, ט-יא):
(ט) אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלִכֶּם לְפָנַי ה' אֶל־לְהִיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׁבֻטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׁרָאֵל: (י) טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִחֻטָּב עִצִּיךָ עַד שְׁלֹאב מִיַּמִּי: (יא) לַעֲבָרְךָ בְּבְרִית ה' אֶל־לְהִיךָ וּבְאֵלֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֶל־לְהִיךָ כִּרְתַת עִמָּךְ הַיּוֹם:
והדבר צריך עיון, מדוע היה צורך בכריתת ברית נוספת, והלא הקב"ה כרת ברית עם ישראל אחר מעמד הר סיני, כפי שנאמר (שמות כד, ח): "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרַק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה"
בנוסף, נכרתה ברית שניה בין הקב"ה לעם ישראל בפרשת כי תבוא, כמו שקראנו בשבת שעברה (דברים כח, ט): "אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת גְּבֻי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב".
אם כן, מה נתווסף בברית הזאת בפרשתנו, יותר מאשר שתי הבריתות הקודמות?
כותב האור החיים הקדוש (כט, ט):

ונראה כי כוונת משה בברית זה הוא להכניסם בערבות זה על זה כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אומר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו וגו' הרי שעל הערבות מדבר הכתוב, ואין זה הברית שאמר בסוף פרשת תבא כי אותו ברית הוא על עצמן, וזה שיתחייב כל אחד על אחיהו העברי כפי היכולת שביד כל אחד.

הרי מבואר, כי הברית בפרשת נצבים נכרתה לחדש את ענין הערבות, שלא רק שכל אחד יהיה אחראי על עצמו, אלא שיהיה אחראי על הכלל כולו. וזהו לשון המדרש (תנחומא נצבים, א):

אתם נצבים היום כלכם - ערבים זה בזה. אפילו צדיק אחד ביניכם - כולכם עומדים בזכותו. ולא אתם בלבד, אלא אפילו צדיק אחד ביניכם - העולם כולו בזכותו עומד, שנא' 'צדיק יסוד עולם'.

לומר לך, שדין הערבות לא רק יוצר חיובים אלא גם זכויות, ומה שעושה אחד זה כאילו כולם עשו. מעשה טוב של הזולת נזקף לזכותי וכן ח"ו להיפך, והכלל כולו נחשב כגוף אחד.

ועל דרך זה אמרו חז"ל (ויקרא רבה פרשה ד):

תני חזקיה: "שה פזורה ישראל" (ירמיה נ, ז). למה נמשלו ישראל לשה? מה שה הזזה לוקה על ראשו או באחד מאבריו וכל אבריו מרגישים, כך הם ישראל, אחד מהם חוטא וכולם מרגישים.

"האיש אחד יחטא" (במדבר טז, כב). תני רשב"י: משל לבני אדם שהיו יושבים בספינה, נטל אחד מהם מקדח והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו חבריו: מה אתה עושה? אמר להם: מה איכפת לכם, לא תחתני אני קודח? אמרו לו: שהמים עולים ומציפין עלינו את הספינה.

הרי שמעשה לא טוב שעושה אדם אחד משפיע על כל הכלל כולו, זוהי הערבות ההדדית. לכן, אומר "הכלי יקר", מופיע הפסוק בלשון יחיד: "לעברך בברית ה' אלוקיך" (דברים כט, יא), כי עיקר הברית היא מצד הערבות שיהיו כל ישראל כאיש אחד.

ולכן מלבד הברית שנכרתה בסיני - שהיא הקשר עם הקב"ה, ובנוסף לברית בפרשת כי תבא - על היותנו אומה מאוחדת כאגודה אחת "כנסת ישראל", נוספה הברית השלישית בפרשתנו שהיא ברית הערבות, "שכל ישראל ערבים זה לזה".

בעמדנו לפני ראש השנה, צריכים אנו לדעת שזהו המפתח לצאת זכאים בדיון, כפי שמובא בירושלמי (ר"ה א, ג):

בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין, לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו, שאינו יודע היאך יוצא דינו. אבל ישראל אינם כן, לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחים זקנם ואוכלים ושותים ושמים, יודעים שהקב"ה עושה להם ניסים.

ונשאלת השאלה - כיצד הם בטוחים שיצאו זכאים בדיון, והלא שלשה ספרים נפתחים וכו'!?

אלא, אומר הסבא מקלם, ישנם שני דינים בר"ה: דין על כלל ישראל ודין על כל אחד ואחד מישראל באופן פרטי. אנו בטוחים שנצא זכאים בדיון הכללי, כי כלל ישראל ודאי זכאים! לכן צריך האדם בימים אלה להצטרף אל הכלל ולעשות דברים למען הכלל כדי לצאת זכאי בדיון. זוהי הברית של פרשתנו: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' א-להיכם". כאשר אתם "כולכם" - יחד, אתם "לפני ה'" - קיימים לעולם!

במהרה בימינו אמן.

תנחומים

לרב אריזה שטרן שליט"א
בפטידת אביו ז"ל

ואיתא בגמ' (מכות יב ע"א) "אמר ר"ל: שלש טעיות עתיד שרו של רומי² לטעות... טועה - שאינה קולטת אלא בצר, והוא גולה לבצרה, טועה - שאינה קולטת אלא שוגג, והוא מזיד היה, טועה - שאינה קולטת אלא אדם, והוא מלאך הוא."

בבאו של ה' **מאדום חמין בגדים**, זבח לו בכצרה וטבח לו בבוגדים, וזו נצחם מלבושיו להאדים, בכחו הגדול "יבצר רוח גגידים" (תהלים עו, יג. והנגידים הם השרים של אדום), "הגה (הסיר הפרי) ברוחו הקשה ביום שנושבת רוח קדים" (ישעיהו כז, ח).

ראותו כי בן, אדמי (השר של אדום) **העוצר** אותנו בגלות (/המושל עלינו), **יחשוב** לו בצרה תקלט בכצרה, ומלאך באדם בתוכה ינצר, ומזיד פשווג במקלט יעצר, אהבו את ה' כל חסידיו כי הוא אמונים נוצר (שומר את עם מאמיניו. ונקט הלשון שנאמרה על ישראל "גוי צדיק שומר אמונים". ישעיהו כו, ב).

הבית הבא מבוסס על מה שכתוב בפרשה: "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הפרכה והקלקלה... ונשבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו... ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מפל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה".

וכך מסיימת הגמ' הנ"ל (מגילה כט ע"א): "ואף כשהו עתידין ליגאל שכינה עמה, שנאמר: 'ושב ה' אלהיך את שבותך', 'והשיב' לא נאמר אלא 'ושב', מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות".

יצוה צור חסדו³ והחסד הוא - קהלותיו לקבץ, מארבע רוחות עדיו (אליו) להקבץ, ובהר מרום הרים" (ירושלים / א"י) אותנו להרביץ (להרביץ, מלשון רביצה), ואתנו ישוב ה' אשר נדחים הוא קובץ, שהרי 'ישיב' לא נאמר (בפרשתינו) **כי אם ושב וקבצך** כנ"ל. ורש"י על הפרשה מוסיף פירוש נוסף: "שגדול יום קבוץ גליות ובקושי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחו בידי ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר (ישעיהו כז, יב) 'אתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל'" ובמחזור ויטרי מסיים: ככתוב "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מפל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה"⁵.

² פירש רש"י: "סמאל שיברח לבצרה שבתחלה יפרע ממנו כשיגיע קץ רומי להחרב, כדכתיב (ישעיהו כד) 'פקוד ה' על צבא המרום במרום' ואח"כ 'על מלכי האדמה על האדמה'. חמוץ בגדים - מדמו של סמאל ואע"פ שאין המלאכים בשר ודם כתב בו הכתוב כעין הריגת האדם לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע" (ועיין במהרש"א, שמלכות רומי נקראת על שם מלכות אדום, ועיין עוד בביאור כל הענין בחידושי אגדות למהר"ל).

³ **וימם יצוה ה' חסדו** ובלילה שירה שיריו עמי תפקלה לאל תני (תהלים מב, ט).

⁴ **כי בהר קדשי בהר מרום ישראל** נאם אדני ה' שם יעבדני כל בית ישראל (יחזקאל כ, מ).

⁵ לפנינו מופיעים כאן עוד ג' בתים: "ברוך הוא אלהינו אשר טוב גמלנו, כרחמי וקרוב חסדיו הגדיל לנו, אלה וקאלה יוסף עמנו, להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו". "ברוך הוא אלהינו שבראנו וקבדו, להללו ולשבחו ולספר הודו, מפל אום (אומה) גבר עלינו חסדו, לכן בקל לב ובקל נפש ובקל מאוד נמליכו וניחדו, (כי טוב ה' לעולם חסדו)". "שהשלוש שלו ישים עלינו ברכה ורחמים ושלום, משמאל ומימין על ישראל שלום, הברכה הוא יברך את עמו בשלום, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות על ישראל שלום, פלא יועץ, אל גבור, גבי עד, שר שלום". בתים אלו כנראה אינם חלק מהשיר, כיון שחתימת שם המחבר מסתיימת לפני כן, וכן סגנון הבתים שונה. ולגירסת מחזור ויטרי שני הבתים הראשונים משולבים בשיר עצמו.

בחלק זה של השיר, נרמזים פסוקים מהפרשה וההפטרה, ומסתיימת בחתימת שמו של המחבר ("שמעון בר יצחק". והמילה 'יצחק' חתומה במילים "יצוה צור חסדו קהלותיו"):

גלות יו: [גלו ליון שכינה עמהם דכתיב 'ועוררתי בני ציון על בני ציון' (זכריה ט, יג). וכתוב בתריה 'וה' עליהם יראה' וגו' (איכה רבה א, נד. וכע"ז בירושלמי)]

בית זה מבוסס על נבואת דניאל בשושן הבירה (דניאל פרק ח): "...והנה איל אָחַד... וְלוֹ קַרְנִים וְהַקְרְנִים גְּבוּהוֹת וְהָאֶחָת גְּבוּהָהּ מִן הַשְּׁנֵית וְהַגְּבוּהָהּ עֲלָהּ בְּאַחֲרָהּ... וְהִנֵּה צִפִּיר (שעיר) הָעֵצִים בָּא מִן הַפְּעֻרָב... וְהַצִּפִּיר קָרַן חֲזוֹת (גדולה למראה העין) בֵּין עֵינָיו... וַיֵּרֶ אֶת הָאֵיל וַיִּשְׁבֵּר אֶת שְׁתֵּי קַרְנָיו וְלֹא הָיָה כֹחַ בְּאֵיל לַעֲמֹד... וְצִפִּיר הָעֵצִים הִגְדִּיל עַד מְאֹד וַיִּכְעַצְמוּ וַיִּשְׁבְּרוּ הַקְרָן וְהַגְּדוּלָה וַתַּעֲמֶנָה חֲזוֹת (מראה) אַרְבַּע תַּחְתֵּיהָ לְאַרְבַּע רֹחוֹת הַשָּׁמַיִם" המלאך גבריאל מבאר את המראה לדניאל: "הָאֵיל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּעַל הַקְרָנִים - מַלְכֵי מִדְי וּפְרָס (הגבוהה היא מלכות פרס שהיתה לאחר מלכות מדי הקצרה והיא אשר הייתה בזמן נבואה זו): וְהַצִּפִּיר הַשְּׁעִיר - מֶלֶךְ יוֹן. וְהַקְרָן הַגְּדוּלָה אֲשֶׁר בֵּין עֵינָיו - הוּא הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן (אלכסנדר מוקדון): וְהַנְּשֻׁבְרֹת וַתַּעֲמֶנָה אַרְבַּע תַּחְתֵּיהָ - אַרְבַּע מַלְכוּתֵי מִגּוֹי (מעמו) וַתַּעֲמֶנָה (לאחר מותו) וְלֹא בְכָחוֹ".

וצפיר העצים הגדיל עצומיו (חזקו), **וגם חזות ארבע** (מראה ארבע קרנים הרומזות למלכויות יון) **עלו למרומי** (נ"א למקומו/ממקומו. ולגירסה 'למרומו' הכוונה שעלו לארבע רוחות השמים או לכסא המלכות), **ובלבם דמו להשחית את רחומי** (ישראל), אך **על ידי כהניו** (מתתיהו ובניו) **ה' מגר מתקוממיו** (היונים) - "חסדי ה' בי לא תמנו כי לא כלו רחמי" (איכה ג, כב).

גלות אדום: "גלו לאדום - שכינה עמהם, שנאמר 'מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה'" (מגילה כט ע"א, בגירסה שלפני הצנזור).

נסגרתני לאדום ביד רעי מדני (ביד אדום שהם אחי ורעי אך הם בעלי המדון שלי (עץ יוסף) / ביד האחים היהודיים הורקנוס ואריסטובלוס שהיו בעלי ריב ומדון וצרו זה על זה, ועל ידי כך הוסגרו ישראל ביד אדום (ע"י מנחות סד ע"ב ובפירוש העיון תפילה)), **שבכל יום ויום ממלאים כרסם מעדני** (מטוב ארצי. והכוונה לאדום שאכלו ממונם של ישראל (עץ יוסף), או לאנשי אריסטובלוס, שהעם במצור שלשלו להם כל יום קופות מלאות דינרי זהב כדי שיביאו להם תמידים להקריב במקדש (עיון תפילה)), אך **עזרתו של ה' עמי לסמוך את אדני** (לסמוך רגלי שלא אתמוטט בגלות / לסמוך מוסדות הארץ שהדעזעו מחמת ה' כמבואר בגמ' הנ"ל), **ולא נטשתני כל ימי עדני** (ימי מלכות אדום שהיו "עד עזר ועדני ופגל עדו" (דניאל ז, כה) - למועד מועדים ורחמי" (שם יב, ז)), **כי לא ינח לעולם אדני**" (איכה ג, לא).

הבתים הבאים מבוססים על הפסוקים מההפטרה (ישעיהו סג): **מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה?** - אָנִי (ה') מְדַבֵּר בְּצַדְקָה רַב הוֹשִׁיעַ: מִדּוֹעַ אֲדָם לְלְבוּשָׁה וּבְגָדֵי כְדָר בְּגַת - פְּרָה (גת) דְּרַכְתִּי לְבָדִי... וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְיִזוּ נַצְחָם (דמם) עַל בְּנֵי וְכָל מְלֻבוּשֵׁי אֲנָאֲלָתִי...

¹ אָכְלָנִי הַמִּמֵּי וְנִבְוֶהְרָצָר מֶלֶךְ בְּכָל הַצִּיּוֹנִי כְּלִי רִיק בְּלַעֲנֵי פִתְנֵי מֶלֶךְ כְּרִשׁוֹ מַעֲדָנִי הַיְחִינִי (ירמיהו נא, לד).

קושיות והערות בבבא בתרא // המערכת

- א. הגמ' (ג סע"א) אומרת שבבית שני לא עשו אמה טרקסין בבניין כי לא היתה יכולה לעמוד ביותר משלושים אמה. ושואלת הגמ': "ומנלן דהוה גבוה טפי?" ומוכיחה זאת מהפס' "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון". וקשה - הרי משנה מפורשת היא במסכת מידות (ד, ו) שגובה ההיכל בבית שני היה מאה אמה, ואף גובה 'האוטם' שהוא קודש הקדשים עצמו, היה ארבעים אמה, כמבואר כאן ברש"י ד"ה בבנין (ויש בדבריו שתי גירסאות כמובא במסורת הש"ס. ומרש"י לקמן ע"ב ד"ה אגב מוכח כגרסא 'ארבעים אמה'). א"כ, מדוע יש צורך להביא פסוק ולדרוש אותו באופן שאינו מוכרח לכאורה, במקום להביא משנה מפורשת? (ודוחק לומר שהגמ' מחפשת מה מקור הדין של המשנה, שא"כ היתה צריכה להקשות - 'ומנלן דבעי לאגבוהי טפי' וכיו"ב, שהרי השאלה איננה מניין שכן היה אלא מדוע כך היה).
- ב. כמו כן יש להבין כמובן איך באמת למדו מפסוק זה שבית שני היה גדול מהראשון הן בבניין והן בשנים. בשלמה בבניין, אפשר לומר שזו המשמעות של 'הגדלת כבוד', שהבניין יהיה גבוה יותר ובכך יש לו יותר כבוד והדר. אך כיצד למדו מכאן שיהיה גדול בשנים?
- ג. הגמ' (י ע"ב-ע"א) מספרת שרבה קיבל צדקה מאיפרא הורמיז משום שלום מלכות, וחילק אותה לעניי גויים, ורבי אמי שמע שרבה לקח את הצדקה אך לא שמע שחילקה לעניי גויים, ולכן הקפיד עליו. וקשה - הרי צריך לדון את כל האדם לכף זכות, וודאי שאת רבה היה צריך רבי אמי לדון לכף זכות שכנראה חילק את הכסף לעניי גויים ולא לעניי ישראל! (קושיית מרדכי זיגלר הי"ו).

דכיון דהעיכוּב הוא משום דא"א לעלות לשמים, ממילא מבואר **דלולא** **היה עכוב בזה**, היה צריך באמת לעלות ולהביא, ודייקו זה מאריכות הלשון מי יעלה לנו וגו". ביאור לפירושו, אמת הדבר שמהפסוק משמע שאם הייתה בשמים היית יכול להתרשל ממנה ולתרץ עצמך. אלא שזה רק מחמת המגבלה הטכנית שאינך יכול לעלות לשמים. ולכן אפשר להסיק, שבהינתן מצב תיאורטי כפול בו: (1) התורה הייתה בשמים, (2) **וגם לא הייתה לך מניעה לעלות לשמים**, או אז ודאי היית צריך לעלות אחריה, בהיעדר תירוצים ומניעות.

ובמקום שאאריך לבאר את הדוחק בפירושו של זה הענק בפרשנות דברי חז"ל⁷, אביא דרך אחרת לבאר, דרך אחת שבצאתה אליך שבעה דרכים ינוסו מפניה, כי לעומת בהירותה וזהרה יחשבו כולם לשרגא בטיהרא. ויצא יצחק לשות, הלא הוא רבי יצחק הורוביץ בעל 'באר יצחק' על פירושו רש"י.

חידושו בביאורו טובב על ההוראה הכפולה בשאלה הריטורית 'מי יעלה לנו'. אפשר לפרש כנ"ל "בדרך תמהון", כמו (שמואל א. ו): "מי יוכל לעמוד לפני ה' הֶאֱ-להים הַקְדוֹשׁ הַזֶּה?". ואמתלה היא - מה שהיית יכול לומר ולפטור עצמך מן הדין. אך אפשר לפרש אחרת! "דרך בקשה וכלות הנפש" כמו (שמואל ב, כג): "וַיִּתְאַוּהוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יִשְׁקֶנִי מַיִם?". כלומר, מה שהיית צריך לשאול כדי **להביע את כיסופיך** שמישהו יעלה השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה.⁸ ובלשונו היפה של בעל הבאר:

(ההוראה השניה): שקיום המצוה הזו גם אם היה מן הצורך לקחת ידיעתה מן השמים, היה כדאי לכם מרוב חשיבותה ויקרתה, כי תכספו ותנהו אחריה לאמר מי יעלה לנו השמימה לרוות צמאוננו בדיעתה, והייתם צריכים להשתדל ולעלות השמים כמוני שמסרתי לכם התורה מסיני.

לפי זה, גם הפסוק 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', מקבל משמעות חדשה לפי ההוראה השניה הנ"ל, כפי שממשיך ומבאר:

כל שכן עתה אחרי אשר היא קרובה לכם מאוד, איך ראוי לכם לחבק אותה ולדבק בה מאהבה כאשר ידבק האזור במתני איש.

הנה מבואר שחז"ל שמעו את מה שהיה צריך לעשות לו בשמים היא, **מפשוט** לשון קדשו של משה רבינו. משה עומד ואומר **בפירוש** ש: זה לא שהתורה בשמים שתצטרך לכסוף תכלית הכסף, לבקש ולחפש בנרות מי יעלה אחריה ללמדה. הנה לימדנו את שהיה ראוי עלינו לעשות במציאות שכזו, ורצונו באריכות התיאור התיאורטי להשמיענו בקל וחומר, שאת אותם מאמצים עלינו להשקיע עכשו כשאינה בשמים (בזכותו, שכבר הורידה לנו משם).⁹

***

שמה תאמר אם כן שיש שתי הוראות אפשריות בשאלה 'מי יעלה' - דרך תמהון או דרך בקשה, מניין לחז"ל לאיזה מהן התכוון משה רבינו? מה ראה רש"י בהוראה השניה יותר 'פשוטו של מקרא' מאשר ההוראה הראשונה? על כך מתרץ באר יצחק "הנה איזה משני פנים הללו הוא האמיתי, **יוכל הקורא להכריע מעצמו**". לדעתו ברור שרק על פי ההוראה השניה יש אמירה מיוחדת בפסוק כי קרוב אליך וכנ"ל. רק לפיה יש

⁷ שאיני כדאי לומר עליו אפילו רק שאך הפעם לא כוון יפה, ומה אעשה שכן שכלי שחנני ה' אומר לי, וכמעט בטוחני שהיה מבטל פירושו מפני הפירוש שיובא להלן.

⁸ איך אתם מבינים כוונת המשורר בפיוט 'יפה ותמה': "מי יוכל להעמיק בסודך?" - כאיזה מההוראות? בחנו עצמכם לפני ואחרי המאמר...

⁹ בעיני מבהילה היא התהום הפעורה בין איך שהבנו אנו את הפסוק בתחילה לבין עומק כוונת חז"ל בפשוטי המקראות.

לא, אין טעות סופר¹ בכותרת. לא על הכותב תלונותיכם כי אם על חז"ל. הרי בעוד משה רבינו שפתיו ברור מללו "כי המצוה הזאת", דהיינו התורה², "לא רחוקה היא" ו"לא בשמים היא"! באים חז"ל ודורשים את דבריו: "**שאים** בשמים היא, אתה צריך לעלות אחריה".³ מבלי להיכנס כרגע לדרישה המוזרה שבסוף דרשתם, עצם הדיון על המצב התאורטי לו הייתה התורה בשמים, הוא ממש סותר ועוקר את הקביעה ההחלטית של משה, כפי שזאת עולה מפשט הכתוב. -לא בשמים. -אבל אם.. -אבל היא לא!!

אמנם לא זו בלבד שאין דרשתם מוציאה את המקרא מידי פשוטו; אלא כנראה היא כ"כ מתיישבת בפשט הפסוק, עד שרש"י, שלא בא אלא לפשוטו של מקרא⁴, כתב בד"ה לא בשמים היא - "**שאילו** הייתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה וללומדה". וכי זהו פשוטו של מקרא?? איפה מצאו חז"ל במילים 'לא בשמים היא' הדרכה למה שהיה צריך לעשות לו בשמים היא?

***

אם נתבונן היטב, נראה שהדיון התאורטי כשלעצמו לא קשה. אפשר שהקושי הנ"ל נובע מתוך רגילותנו להתייחס אל המילים 'לא בשמים היא' כאל משפט עצמאי, ולנתקן מההמשך. הנה לפניכם הפסוק במלואו: "**לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה**". כלומר, אין כאן קביעה שהתורה לא בשמים. קביעה כעין זו כבר נכתבה בפסוק הקודם (לא נפלא, לא רחוקה). פסוקנו מוסיף ש: זה לא שהתורה בשמים **שתאמר** מי יעלה וכו'. אם כן, עיקר כוונתו - מה היית עשוי לומר אילו הייתה התורה בשמים.⁵ רצף הפסוק **בפשוטו** אכן דן במצב התאורטי!

אלא שכאן מגיע הקושי האמיתי. שכן עכשו שהבנו כי הפסוק עצמו מדבר בעיקרו על 'לו בשמים היא', הבה נאזין לו עצמו, שייאמר לנו מה היה קורה במצב כזה. הרי הכתוב אומר ש'לו בשמים היא', היית אומר (=לאמר): מי יעלה לנו השמימה? היאך אפשר להשיגה? מאי הוה לי למעבד? במילים אחרות, היית יכול **לשבת בבית רגל על רגל**, ואף לתרץ את התרשלותך ממנה והיה תירוצך מתקבל! הנה שוב מפורש בפשט הפסוק ההפך הגמור מדרשת חז"ל שבמציאות תיאורטית זו דרשו⁶ **לעלות אחריה!!**

***

רבים ניסו לבאר את דברי חז"ל אלה, ביניהם פרשני חז"ל, ביניהם מפרשי רש"י. כל אחד כפי דרכו ניסה ליישב היאך מוכרח בפשט הכתוב שהיית צריך לעלות לרקיע. לענ"ד אך אחד מיוחד הוא היחיד שקלע השערה לעומק כוונת חז"ל, וכל השאר לחנם פלפלו ונדחקו. לטובת ביקורת הקוראים מחד, ולמען לא ילאו מאידך, אציג כאן (רק) שנים מהפירושים, אשתדל לנתח את השוני ביניהם ואת היתרון האדיר של האחרון על הראשון.

בעל ה'תורה תמימה' בפרשתנו כתב על דרשה זו (דברים ל, יב, הערה ט): "המפרשים טרחו לפרש מניין דייקו לדרוש כן. ולי נראה פשוט, דמפרשי

¹ תרתי משמע...

² כך לפי רוב הפרשנים

³ בבלי עירובין נה ע"ב. ועיין שם שדרשו באותו עניין את הפסוק הסמוך - ולא מעבר לים היא - "ואם מעבר לים היא, אתה צריך לעבור אחריה".

⁴ כפי שייעד הוא עצמו - עיין בראשית ג, ח.

⁵ אתן דוגמה להמחשה: נתאר לעצמנו רב שמנסה לברר מדוע תלמידו נרדם בשיעור על ידי שאומר לו רב המשפט הבא: "לא בסליחות היית לאמר עייף אני". הנה ברור כי אין עיקר כוונת הרב בעצם החלק הראשון של המשפט, ולהוכיחו על שלא נכח בסליחות. אלא רצונו לומר: זה לא שהיית בסליחות **שתאמר** שהנך עייף. ומכאן שאם היית בסליחות היית יכול לומר זאת. הרצף של המשפט יוצר את המשמעות.

⁶ תרתי משמע..

לפס' הדין ב'לו בשמים היא', משמעות למה שמוטל עלינו במציאות האמיתית בה 'לא בשמים היא'¹⁰.

ויבואו עבדי יצחק ויאמרו לו שכוויח!! על אודות הבאר אשר חפר הוא...¹¹ ויאמרו לו מי ישקנו מים?? בזכותך מצאנו מים, ואין מים אלא תורה.

ההוראה השניה מבוארת היטב האריכות, כי דרך אדם הכוסף לבאר את כל מאוייו באופן מפורט עד שמגיע לומר את תכלית רצונו. משה אומר להם הייתם צריכים לכסוף לעשות את התורה ולכן היה לכם לומר מי: א. יעלה ב. ויקחה ג. וישמיענו ד. ונעשנה!¹¹ מבוסס על הפסוק (בראשית כו, לב): "וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לוֹ עַל אֲדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְאָנוּ מַיִם".

¹⁰ ולענ"ד אפשר להוכיח עוד מזה שמשא מאריך הרבה בשאלה הריטורית. רצוני לומר, שלפי הוראה הראשונה היה די לקצר ולומר מי יעלה לנו השמימה ותו לא. הרי אם מדובר על פסוק שמתאר אמתלה ומניעה, דרך האדם לבטא רק את המונע הגדול ביותר. אם אין דרך לעלות לשמים ממילא לא יוכל להתקיים ההמשך וישמיענו אותה ונעשנה. עיקר המניעה לא בעשיית התורה אלא בכך שבכלל אין מי שיביא אותה. מה שאין כן לפי

מונחים בתנ"ך // אביעד וינברג ואיתן שיר

תשובות לשאלות מהשבוע שעבר, על פרשת כי-תבוא:

- שלמה המלך - בתפילתו במקדש, מבקש מהקב"ה שעל כל הצרות שיבואו על עמ"י - ביניהן **שדפון, ירקון ואויב** ("כי יצר לו אויבו בארץ שערי") - יתפללו "אל הבית הזה", ומיד "ואתה תשמע השמים מכון שבתך...".
- בבחירת ישעיה לנביא מצוה ה' לישעיה: "השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד, ועיניו השע" (ישעיהו ו, י. אגב, מופיע כאן אחד המבנים הנפוצים בתנ"ך - "השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין..." - תקבולת הפוכה, המכונה 'תקבולת כיאסטית').
- על אליהו הנביא מסופר, כשברח מאיזבל לאחר מעמד הר הכרמל, שהמלאך מצוה עליו לאכול "עוגת רצפים" ולשתות מ"צפחת מים", ולאחר מכן אליהו הולך "בכח האכילה היא ארבעים יום וארבעים לילה, עד הר הא-להים חורב". האדם השני הוא משה רבנו, שמעיד על עצמו בפרשת עקב: "ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי".

שאלות נוספות לפרשת נצבים:

- הפרשה שנקרא השבת היא פרשת 'נצבים'. אלו אנשים "יצאו נצבים פתח אהליהם, ונשיהם ובניהם וטפם"?
- בפרשה נאמר: "אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך ה' א-להיך ומשם יקחך". איזה נביא נתנבא: "להביא בניך מרחוק, כספם וזהבם איתם"?
- כדוגמה להרס וחורבן מביא הכתוב את "מהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו". האם תוכלו למנות את שמותיהם של מלך אדמה ומלך צבויים?
- התורה מבטיחה לחוזר בתשובה: "והתירך ה' א-להיך בכל מעשה ידיך, בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה". אלו שתי נשים נתבשרו על פרי בטןן במילים: "הנך הרה ויולדת בן"?

החרדי המתחזה (חלק א) // הרב משה גולדשטיין

א. השאלה

ר' ראובן הוא ר"מ בישיבה תיכונית. יום אחד, החליט לגוון את עבודתו ונרשם לקורס תיווך דירות. כיון שחשובה לו הצניעות, הוא הלך ללמוד בקורס המיועד לבני תורה. לימודים אלו עולים כסף רב. מבין חבריו ללימודים ישנם גם חרדים, והם עדכנו אותו שניתן לקבל מלגת לימודים בקרן מיוחדת לחרדים. ראובן החליט לנסות את מזלו ומילא טפסים עבור הקרן. הוא הוזמן לראיון טרם יקבל את המלגה. ראובן שואל האם מותר לו ללכת לראיון עם כיפה שחורה וחליפה? מצד אחד המראה שלו יטעה את המראיין ואסור לרמות. מצד שני, בידי המראיין מצויים קורות החיים שלו, שם ניתן לראות שהוא למד בישיבה תיכונית וישיבת הסדר.

האם מותר לראובן להתחזות לחרדי? עלינו לבחון האם יש כאן רמאות. כדי לענות על שאלה זו עלינו להעמיק במושג גניבת דעת.

ב. איסור גניבת דעת

המקור לאיסור גניבת דעת מובא במסכת חולין (צד ע"א):

אמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים.

הגמ' שם מוסיפה ומביאה דוגמאות נוספות לגניבת דעת, מהם ניתן גם ללמוד מה הם גבולות האיסור:

תניא היה ר' מאיר אומר אל יסרהב (יפציר) אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד, ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו

ויהינו מאקרא

סיוני האכה

מקבל, ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני א"כ הודיעו¹, ולא יאמר לו סוך שמן מפך ריקן (כאשר יודע שלא יסוך בכל מקרה), ואם בשביל כבודו מותר. איני והא עולא איקלע לבי רב יהודה פתח לו חביות המכורות לחנוני! אודועי אודעיה. ואיבעית אימא שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה.

ניתן להבחין שגניבת דעת איננה גניבה רגילה בה הגנב לוקח חפץ מחבירו. זוהי גניבה שבה הגנב לוקח דבר שאינו ממשי, הוא לוקח את דעת חבירו. כלומר, אומר או עושה דבר שנראה כדבר תמים ואמיתי, אבל כוונתו האמיתית של הגונב היא להטעות את חבירו. אכן, אם כוונתו אינה להטעות את חבירו, אלא כוונתו היא לחבירות אמיתית, אין כאן גניבת דעת. יוצא, שאותו מעשה יכול להיות גניבת דעת ויכול להיות מעשה תמים, הכל תלוי בכוונת האדם.

יתירה מזו, אם כוונתו בהטעיה היא כדי לעזור לחבירו, גם זה מותר. וכפי שממשיכה הגמ':

¹ הסבר: בעבר החביות היו סגורות היטב בעזרת טיט. כאשר פותחים את החבית, חייבים לסיימה בהקדם, אחרת היין מחמיץ. כאשר היה מגיע אורח חשוב היו פותחים במיוחד בשבילו את החבית כדי לתת לו יין משובח, ולוקחים סיכון שאולי חלק מהיין יחמיץ. יש פעמים שהוא כבר מכר חלק ניכר מהחבית לחנוני אך לא הספיק לתת לו את היין. כאשר בא אליו אדם והוא פותח לידו את החבית כדי לתת לו יין, הלה חושב שפתח במיוחד בשבילו, ואינו יודע שהיה פותח בלאו הכי, בשביל החנוני.

ת"ר לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין המתקשקש², ולא ימלאנו מים מפני שמתעהו. ואם יש שם חבר עיר מותר (רש"י - חבורות עיר שיש שם רבים, וזה מתכוין להחשיב את האבל בעיניהן, שיאמרו כמה חשוב זה שזה מכבדו כ"כ).

ג. שלוש מחלוקות ראשונות

נשאלת השאלה: מה יהיה הדין אם אדם התכוין למעשה תמים, אלא שחבירו פירש את המעשה באופן אחר, כך שנגרמה גניבת דעת?

הגמ' עונה על כך:

היכי תכרזינן (כאשר מגלים שיש טריפה בבהמה, מעוניינים למכור אותה רק לגויים. הגמ' שואלת מה מכריז המוכר בשוק?) אמר רב יצחק בר יוסף נפל בישראל לבני חילא (רש"י - בא לידיו בשר לעובדי כוכבים). ולימא נפל טריפתא לבני חילא? לא זבני (הגויים לא יקנו). והא קמטעי להו (והרי מטעה את הגויים. ושמואל אמר שאסור להטעות אפילו גויים)? אינהו הוא דקמטעו נפשייהו (הם מטעים את עצמם בכך שלא מבררים אם זו טריפה או כשרה). כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן הוה קאזיל מסיכרא לבי מחוזא ורבא ורב ספרא הוו קא אתו לסיכרא, פגעו אהדדי, הוא סבר לאפיה הוא דקאתו (הוא חשב שיצאו לכבודו). אמר להו: למה להו לרבנן דטרוח ואתו כולי האי? א"ל רב ספרא: אנן לא הוה ידעינן דקאתי מר. אי הוה ידעינן - טפי הוה טרחינן. א"ל רבא מ"ט אמרת ליה הכי? דאחלישתי לדעתיה! א"ל והא קא מטעינן ליה, איהו הוא דקא מטעי נפשיה.

כאשר אדם מטעה את עצמו, אין כאן גניבת דעת. אבל אם כך, קשה, הרי ראינו לפני כן בגמ' שלא יפתח לו חביות המכורות לחנווני אא"כ הודיעו. ומדוע יש בעיה, הרי חבירו "איהו הוא דקא מטעי נפשיה!"

עונים התוס' והרא"ש: "בפותח חביות אסור, משום דאין לאורח לאסוקי אדעתיה דמכורות לחנוני, אבל... מר זוטרא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שלא לקראתו היו באים אלא לצורך עצמם". כלומר, יש הבדל בין מצב בו היה יכול להעלות בדעתו שאין כאן הטעיה, לבין מצב בו לא ניתן להעלות על הדעת שיש הטעיה.

אך רש"י מתרץ אחרת: לעיל מדובר שאומר במפורש "בשבילך אני פותחם". אך אם לא אמר במפורש, אין כאן גניבת דעת. גם מהרמב"ם משמע כרש"י, כי בכותבו דין זה (הל' דעות ב,ו) לא הביא להלכה את תירוץ התוס' (עיין לח"מ שם). וצריך להבין, מה המחלוקת בין התוס' לרמב"ם?

מחלוקת נוספת בין הרמב"ם לתוס' קשורה גם היא לדברי הגמ' לגבי פתיחת חביות. הבאנו אותה לעיל, ונזכיר אותה בקצרה:

ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני אא"כ הודיעו... איני, והא עולא איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני! (1) אודועי אודעיה. (2) ואיבעית אימא: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דבלאו הכי נמי פתוחי מפתח ליה.

הרמב"ם (הל' דעות שם) מביא רק את התירוץ הראשון של הגמרא, ולא את השני. ואילו התוס' (חולין צד ע"ב ד"ה והא) מביאים את התירוץ השני. וצריך להבין, במה נחלקו תירוצי הגמרא והראשונים?

שאלה נוספת שעלינו לברר היא - מה תוקף האיסור של גניבת דעת. הריטב"א (חולין צד ע"א) כתב שזהו איסור תורה:

² הסבר: כדי להפיג את צערו של האבל, היו מביאים לו יין. שנאמר "ויין למרי נפש". כמוכן שהאבל לא היה שותה את כל היין שהביאו לפניו. אסור לאדם להביא כד של יין ריק, כדי להטעות את האבל שהביא לו יין. לגין המתקשקש, הכוונה בגלל שהכד ריק הוא משמיע קול. וכן אין למלא אותו במים, כדי לתת תחושה שהוא מלא.

ואיסור גניבת דעתו של נכרי, כתבו קצת רבותינו בשם בעלי התוספות ז"ל שהוא איסור תורה, דנפקא לן מדכתיב לא תגנובו ולא תכחשו וגו'... ובתוספתא דבבא קמא (פ"ה ה"ג, עיין שם) איתא: שלשה גנבים הם, גדול שבכולם גונב דעת הבריות.

הסמ"ג (לאוין, קנ"ה) מוסיף ראייה מן הכתובים שזהו איסור דאורייתא, שנאמר (בראשית לא, כו): "ותגנובו את לבבי". ועוד שם (כז) "למה נחבאת לברוח ותגנובו אותי". וכן (ש"ב טו, ו): "ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל".

אמנם, הב"ח (ח"מ ס' רכח, ד"ה ואף אם) והסמ"ק (סי' רסב) הבינו שזה איסור דרבנן, וכל הפסוקים הם אסמכתא בעלמא.

ד. ביאור ה'בנין אב'

הגאון הרב אליהו בקשי דורון בספרו בנין אב (ח"ד ס' עז) עונה על שלוש השאלות יחד באופן נפלא. הוא חוקר מה האיסור בגניבת דעת, האם הוא בעצם ההטעיה, במעשה התרמית, או שהאיסור הוא מחמת הפגיעה בזולת. ובכל אחת מהאפשרויות יש צד חמור וצד קל. אם האיסור הוא בעצם ההטעיה - גם אם לא תהיה פגיעה בזולת אסור להטעות, ומצד שני, האיסור לא יהיה תלוי בפגיעה בזולת, אלא בשאלה האם יש כאן מעשה תרמית. אם אין במעשה הטעיה, גם אם תהיה פגיעה בזולת זה לא יהיה באשמת הפוגע. בחקירה זו נחלקו הראשונים לעיל.

הרמב"ם הבין שגניבת דעת הוא איסור עצמי, מצד עצם התרמית³, ולכן במחלוקת השניה הרמב"ם מבין שעצם פתיחת החביות ללא הודעה לחבירו הינה אסורה, גם אם הזולת לא יפגע מכך. ואילו התוס' הבין שהאיסור הוא רק עולא ייפגע ותגנב דעתו, אך כיון שרב יהודה היה עושה זאת בכל מקרה, אין פגיעה בזולת.

גם המחלוקת הראשונה תובן עפ"י חקירה זו, הרמב"ם הבין שעצם התרמית אסורה, אך זה רק בתנאי שהיה מעשה תרמית. לכן, אם לא אמר בפירוש 'בשבילך אני פותחם', אין כאן גניבת דעת, אלא התנהגות רגילה.⁴ אך התוס' הבינו שהאיסור הוא הפגיעה בזולת, לכן, אם לא עולה על דעתו שהחביות מכורות לחנוני, חייב להודיע לו על כך. כלומר, אע"פ שהתנהגות איננה בגדר גניבת דעת, כיון שתהיה פה פגיעה בזולת, חייב להודיע לחבירו.

כדי להבין כיצד המחלוקת השלישית נכנסת לחקירה, נקדים: גם בגניבה רגילה, ניתן לחקור את אותה חקירה - האם האיסור הוא בעצם הגניבה או רק משום הפגיעה בממונו הזולת. שאלה זו נשאלה בב"מ (סא ע"ב):

לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי (מדוע לא נלמד את האיסור מריבת ואונאה)? לכדתניא: לא תגנוב - על מנת למיקט (לצער את חבירו), לא תגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל.

כלומר, גם אם רוצה להחזיר מיד את הגניבה, וממון חבירו לא יפגע, וכל מטרתו היא לצער את חבירו או אפילו כדי לתת לו כסף, הגניבה אסורה. יוצא שבגניבה רגילה האיסור הוא עצמי, וקיים גם כשאין פגיעה בזולת.

מעתה, מי שסובר שגניבת דעת היא מהתורה, לומד את האיסור מגניבה רגילה, וכמו ששם זה איסור עצמי, כך גם בגניבת דעת. אך מי שסובר שזהו איסור דרבנן, זהו רק אם פוגע בחבירו.⁵

³ הוא מאריך להוכיח זאת מדברי הרמב"ם בהלכות דעות פרק ב, ולא ראיתי להאריך בכך.
⁴ כפי שציינו שיטת הרמב"ם היא גם שיטת רש"י. ולכן יש לומר שגם רש"י סובר שהאיסור הוא עצמי ולא משום פגיעה בזולת. הסבר זה מסתדר עם נקודה אחרת בדברי רש"י. לעיל הבאנו את הגמ' שלא ילך אדם לבית אבל עם כד מלא מים, ואם יש שם חבר עיר מותר. לכאורה משמע שהאיסור אינו בעצם ההטעיה, כי יש מצבים שמותר להטעות. אך רש"י שם מסביר שהדבר מותר: "דגדול כבוד הבריות". משמע שיש גניבת דעת, אלא שהתירו אותה לצורך חשוב של כבוד הבריות.

⁵ אציין שבעקבות קושיה שהיתה לי על בנין אב, שיניתי ממה שכתב שם. ולא ראיתי להאריך בכך.

"אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח, בלא התקדשות הנשמות של הסופרים.
כל סופר שאינו עמל לטהר את מידותיו, לזכך את מעשיו ואת רעיונותיו... לא יוכל להקרא סופר באמת"
(רא"ה קוק, אורות, אורות התחיה, לו)

פּרָפְרָאוֹת לַחֲכָמָה - הַמְדַרְיוֹ לְדַרְשָׁן

(הַחֲדָשׁ וְהַשֵּׁשׁ) / מֵלֵאכִי גוֹטֵמָן

תּוֹרַתָּנוּ הַקְדוֹשָׁה,
בְּכָל טוֹב גְּדוּלָה,
בְּפִשְׁטוּת, בְּרַמְזוֹ וּבְדַרְשָׁה,
יִהְיֶה עִלְיוֹי בָּהּ כְּמִקְשָׁה.

הַפִּשְׁטוּת קוֹדֵם לְכָל,
וְרַק אַחֲרָיו לְרַמְזוֹ וְכוּל,
וְגַם לְדַרְשׁ בְּכָל מְקַל,
וְהַסוֹד יִשְׁאִיר לְלוֹמֵד הַכֹּל...

גִּימְטְרִיאוֹת - פְּרָפְרָאוֹת,
קוֹדֵם לְפִשְׁטוּת אִינְן בְּאוֹת,
וְכֹן דְמִיּוֹן אוֹת לְאוֹת,
לְהַתְבַּסֵּס עָלָיו אִינּוּ נְאוֹת.

בִּין דְבַר לְדְבַר אִין לְדַמוּת,
כַּאֲשֶׁר עֲצָמְנוּ יַע לְדַמוּת,
וְכֹן הַעֲלֵן בְּמַלִּים הַדַּמוּת,
וְכִי דִין לְדִין שְׁתַּחֲפוּ הַשְּׁמוּת.

דְרִשָׁה בְנוּיָה עַל דַּעַת יְשָׁרָה,
הוֹלֶכֶת וּמִתְרַחֶבֶת בְּדַרְךְ בְּרוּרָה,
מְסֻדָּת עַל אֲדָתָּהּ סֵפֶר הַתּוֹרָה,
וְלִקְדָמוֹנֶיהָ בַּהּ מְשֻׁפָּט הַבְּכֹרָה.

מְמַלֵּץ לֹא לְרַעוּת בְּשׂוֹדוֹת זָרִים,
לְקַחַת דְרָשׁוֹת מֵאַחֲרִים,
וְגַם אֶת הַקּוֹצִים וְהַדְרָדִים.
אֲלֹא לְבַרֵּי הַדְּבָרִים הַמְבַּחְרִים.

יַע לְהַשְׁתַּדֵּל לְשִׁימָה דִּי קֶצֶר,
בְּאִפְסוֹ הַשְׁלוּה לְכָל נֶפֶשׁ נוֹצֵר,
וּבְסוֹף נִרְאָה שְׁגֵם לִב צָר,
אֶת הַדְּבָרִים יִצָּר.

יִשְׁמַע חֲכָם וְיוֹסֵף לְקַח,
וְיִבֹאן תְּהַבּוּלוֹת וְקִנְיָה,
כִּי נִשְׁמָה לְכָם טוֹב לְקַח,
וּבְחֲכָמָה בּוֹת יִבְנֶה,

בְּנֵי אִם אֲמַרִי תִשָּׁח,
וְהַדְּבָרִים הַאֲלֵה תִשְׁלַח,
תִּשְׁלַקֵּה מִיָּן הַרְחַק,
וְדַרְשָׁן תִּהְיֶה מְקַח.

אוֹי מָה הִיָּה לִי

אִין מִצַּח וְאִין רֵאשׁ
אִין פֶּה וְרַק לְעֵנָה בְּרֵאשׁ

בְּתַחֲלָה הִיא הַגִּיעָה זָכָה
בְּרָה, טְהוּרָה כְּעוֹצֵם הַשָּׁמַיִם
כְּשֶׁהִלְבְּנָה בְּתַפְאֲרָתָהּ

מְאִירָה מְסוּף הַעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ
לְבַנְיָה כְּשֶׁלֶג יִרְדֶּה בְּעַל כְּרַחֵה לְפָה
אֵךְ הַחֲטָא...

שָׁחֹר מְשַׁחֹר!
עוֹטֵף אוֹתָהּ וּמְאֲפִיל עָלֶיהָ
מְסַתֵּיר אֶת עֲצָמָתָהּ
מַחְבִּיֵּא אֶת אוֹרָהּ הַנִּפְלָא

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּכַד
בְּתוֹךְ רֶפֶשׁ שָׁחֹר וּמִבְּכַד
בוֹכָה בְּלִילוֹת עַל מַר מִצָּבָה
צוֹעֶקֶת בְּשִׁקֵּט "הוֹצִיאֵנִי הַחוּצָה!
הַחַיִּירֵנִי תוֹרָה!"

כִּי בְצַרָה גְדוּלָה אֲנִי
אוֹי מָה הִיָּה לִי...

הַסוּף / אִסְף אֲלֵיעוֹר סַפִּיב

הַסוּף הַגִּיעַ עֲרוֹךְ וּמוֹכֵן
מְקַפֵּד וּמְצַחֵצַח לְלֹא רַחֲמִים
עֲנִינִים וּנְפֻדִים

וְטַפּוֹת מְפָרְקוֹת חֲבָרוֹת שֶׁל שָׁנִים
יִרְדוֹת אַחַת עַל הַשָּׁנִיָּה
חֲסָרוֹת אִישִׁיּוֹת, נְטוּלוֹת פְּנִים
וּכְשֶׁתִּגִּיעַ שְׁעֵתִי בֵּין כָּל הַסּוּפִים

וְאִדַּע שְׁאִין לִי כָּל הַמִּשְׁךְ
אֲעֻטִי עֲצָמִי בְּמַעַט חֲלָקֵי רִצּוֹנוֹת
וְאֲמַשִּׁיךְ לְהִלָּחֵם
עַד מְטָרִים סְפוּרִים

מְעַבֵּר לְגוֹבֵל הַשַּׁעַם הַטּוֹב

בֵּין כְּסָה לְעֵשׂוֹר

בֵּין כְּסָה לְעֵשׂוֹר
10 יָמִים בְּבַחֲרֵינִת "אֵל תְּזוּרִי"
בֵּין ר"ה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים
יָמִים שְׁהֵם פְּשוּט נוֹרָאִים

בְּאֶחָד - נִפְתַּח, וְנִחְתַּם בְּאַחַר
וּבִינֵיהֶם נִנְסָה עַל עוֹנְתֵינוּ-לְכַפֵּר
בְּאֶחָד סְעוּדַת חַג וּבִשְׁנֵי צוּם
וּבִשְׁנֵיהֶם נִירָא מְעַצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם

בְּאֶחָד תְּפִיחַ בְּדָבָשׁ וּבִשְׁנֵי נִזְעַק כְּרָשׁ
וּבִינֵיהֶם קוֹל הַשׁוֹפָר נִחְלַשׁ
בְּאֶחָד נְשׁוּמַח וּבִשְׁנֵי נְחוּלָל בְּכַרְמִים
וּבִשְׁנֵיהֶם סְלִיחוֹת נִאֲמַר בְּתַחֲנוּגִים

בְּאֶחָד נְשַׁלֵּיךְ כָּל עוֹן וּבִשְׁנֵי נְסַלַח לְחַבְרֵינוּ
וּבִינֵיהֶם נִתְפַּלֵּל "אָבִינוּ-מִלְכֵנוּ"
בְּאֶחָד נְבַקֵּשׁ שְׁנֵה טוֹבָה וּבִשְׁנֵי כָּל עוֹן יִפְחַל
וּבִשְׁנֵיהֶם לֹא נִאֲמַר הֲלֵל

וְאוֹלֵי הַסְּבָה לְמִצִּיאוֹת זוּ הַמִּיֻּחָדָת
הִיא שְׁבִיטִים אֵלּוּ- מִתְגַּלֶּה הָאֲמֵת
כָּל הָאֲחִנוּה בֵּין אָדָם לְחַבְרֵוֹ
מְקַרְבֵּת אֶת בִּיאַת גּוֹאֵל וְאֶת הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפָרוֹ

מְצִיאוֹת שְׁבָה כָּל בְּעֵינָה תִּפְתָּר
מְצִיאוֹת שֶׁל הַכְּלָה וְקַבְּלַת הָאֲחִר
גַּם אֶת הַשׁוֹנִיִּים מְמַךְ תִּרְאָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
וְשָׁם תִּהְיֶה - בְּצִפְיִפוֹת שֶׁל מִמְשָׁ

כִּי שָׁם כָּל הַבְּדֵל מִתְבַּטֵּל
וְכָלֵם רַק שׁוֹאֲפִים - לְהִתְקַרֵּב לֹא-ל
וְאִם כֵּן - בִּיְהִי רְצוֹנִי נְסִים וּנְאֻחַל
בִּיאַת מְשִׁיחַ צְדִיקְנוּ-וְגֵאֵלָה שְׁלָמָה לְכָל עַם יִשְׂרָאֵל.

